

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
KÖZÖNSÉGE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERT
TELEFON: 220-400

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT

A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DIJ:
EGY ÉVRE 8 PENGŐ
FÉLÉVRE 4 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 70 FILLÉR

XXXVI. ÉVFOLYAM

5. SZÁM

1940. MÁJUS

KANADAILUDAK FELVONULÁSA AZ ÁLLATKERTI NAGYTAVON.

Az állatkerti VIII. fényképpályázaton V. díjat nyert kép. *Erdélyi János dr.* felvétele.

TARTALOM:

Rapaics Raymund dr.: Réti virágok.
Éhik Gyula dr.: Madár vagy emlős?
Homonnay Nándor dr.: Nádásaink alakoskodó
madara, a poegém.

Rövid közlemények.
Könyvekről.
Állatkerti hírek.

RÉTI VIRÁGOK.

Írta: Rapaics Raymund.

Az északi mérsékelt öv legszebb növényzeti alakulata a rét. Az ókor — miként tudjuk, délen a Földközi-tenger mellékén lépett a történelem színpadára és központja ott is maradt végéig — nem tudta méltányolni a rétek szépségét. Nem értette meg, mert a rétek igazi hazája a barbárok világához tartozott. A rét szépségeit, zöld fűvét és tarka virágait csak későn, a középkor második felében fedezték fel. Valahol az Alpok déli lábai előtt találtak rá Európa középtájainak eme páratlan természeti szépségeire; *Giotto* megfestette az első réti virágokat, *Albertus Magnus* megírta a pázsít szépségét. Ugyanakkor mindez bevonult a középkori várkertekbe és a költészetbe is.

A középkor második feléből vagy végéről erednek réti virágaink nevei is. Részben ugyan az ókori görög-latin hagyományokhoz kapcsolódnak, de nagyrészt újak. A régiekhez kapcsolódik például a rétek első szép, sárga virágának, a tavaszi-héricsnek tudományos *Adonis vernalis* neve. Ez könnyen érthető, hiszen a középkori műveltség határozottan deákos műveltség volt. A tavaszi-hérics csak a XV. században vonult be a növénytanba. Természetesen hasznát keresték, gyógynövénynek avatták. A növénytan akkor még csak azokat a növényeket tartotta számon, amelyeknek valami hasznát látták. Bizonyára már akkor is sokan gyönyörködtek ennek a virágnak szépségében, a nap felé forduló, sárga, homorú tükrében, de a tudomány ezt nem tartotta érdemesnek feljegyzésre. Viszont nem ok nélkül keresett benne gyógynövényt, mert a tavaszi-hérics mérges növény, mérgeinek olyanféle hatása van, mint a gyűszűvirágénak — szívmerreg —, ezért a szívgyógyszerek közé tartozik. A száraz, pusztai rétek egyik első tavaszi díszje, előbb ébred, mint a rét fűvei, aranyszínű virágai már áprilisban nyílnak, amikor a pusztai rét még szürkebarna, csak egyes foltjai zöldelnek.

A májusi rét a legpompásabb növénygazdagság színhelye. Pázsítja ilyenkor a legfrissebb, legzöldebb, s ilyenkor nyílnak leggyönyörűbb virágai. Királynőjük a margaréta (*Chrysanthemum leucanthemum*). Nem túlzás, ha a leg-

sebb réti virágnak mondjuk. Ahol csoportosan nő, messziről vonja magára az ember figyelmét. Inkább a kövér, pázsítzöld, úgynevezett örökzöld rétek virága, bár nem hiányzik a szárazabb, pusztai réteken sem. Szépségét a régi századokban erre mifelénk kevésbé méltányolták. A százszorszéphez hasonlították és nagyobb százszorszépnek avagy ökör szemnek nevezték. E nevek ugyan szintén kifejezik szépségét, mégsem olyan elismerők, mint az a hódolat, amely a »margitvirág«-névben rejlik. Margarétának a franciák kezdték nevezni. A rét szépségeit Európa közepén az Alpoktól északra főképen a franciák és a flamandok fedezték fel; ez érthető is, mert a nyugati rétek szépsége páratlan. A szép réti virág ezt a nevet való-

Réti-margitvirág (*Chrysanthemum leucanthemum*) Tahin. Nadler Ferenc † felvétele.

Sárga-sásliliom (*Hemerocallis flava*) a Bakonyban, a Kabhegyen. Vajda László felvétele.

színűleg vándorló deák-költőktől kapta; nekik nagy részük van abban, hogy a virágtisztelet világiassá lett. Szokás a virágokat annak a napnak szentjéről is nevezni, amelynek időpontjában nyílnak; lehet, hogy ezért kapta a margitvirágnevet.

Hírét, dicsőségét azonban az a körülmény okozza, hogy a szerencsenövények közé tartozik. Régi szokás sorskérdésekre összetett levelektől, soknyelvű virágoktól kérni feleletet. A szerelmesek természetesen a szerelem viszonzására várnak jövődölést. Tépegetik a levélkéket vagy a virágnyelveket és ismételtetik a nagy kérdést: »Szeret, nem szeret?« Így örököztette meg Goethe a margitvirágot a Faustban. »Margit: — Szeret, nem szeret? — Faust: — E báj a mennyekből ered. — Margit: — Szeret, nem szeret? (Az utolsó szírmot is letépve) Szeret!«

Miért lett a margitvirág jövődömondó? Kedveltségén kívül azért, mert sok a nyelves vagy sugárvirága és számuk nagyon ingadozik. Sok faj fészkes virágzata két körben különül el, egy belsőben, ez mind tölcseres, és egy külsőben, az meg mind nyelves. A margaréta belső virágai aprók és sárgák, számuk 400—500. A külső, fehér, nyelves virágok száma sokkal kisebb. Ludwig 18.500-nál több margitvirág sugárvirágait számolta meg és megállapította, hogy a sugárvirágok száma 7 és 43 között ingadozik. Ezen a két szélső határon belül azonban legtöbbször

ismétlődik a 21, valamivel kevesebbszer, de szintén nagyon sokszor a 13 és a 34. Ez a margitvirágok számtani törvényszerűsége, s aki a valószínűségszámítás titkait ismeri, a margitvirág jövődömondásának valószínűségeit is kiszámíthatja.

Ilyen szép és érdekes virágot az ember a kertben sem nélkülözhet. A kerti margaréta Európa nyugati részéből származik. A Pireneusokban, Korzikán és az Alpok nyugati részén van a margarétának egy nagyvirágú változata, ezt honosították meg a kertekben. Valamikor legnagyobb volt a belga eredetű *Etoile d'Anvers* nevű kerti margaréta, később a francia *Etoile polaire*, ezt is legyőzték azonban Schwerin gróf margarétái, virágzatuknak átmérője tizenhat centiméter.

Tavaszi végének, nyár elejének szép tavaszi réti virága a kakukszegfű (*Lychnis flos-cuculi*). Ez

ugyan nem tartozik a szegfűnemzetséghez, mégis jogos a neve, mert a szegfűfélék családjának tagja, tehát hasonlósága a szegfűhöz nemcsak külsőség. A kakuk-jelzőt meg azért viseli, mert akkor virágzik, amikor a kakuk szól. Nedves réteken néhol tömegesen látható, ilyen helyen virágzatainak piros tömege messziről feltűnik. Szépségéért kertben is ültetik. Különlegessége, hogy szára a csomók alatt gyakran kissé enyves. A szegfűfélék családjában ez nem ritka jelenség, sőt egyes fajok szára a csomók alatt nagyon enyves, ragadós. Valamikor azt hitték, hogy az enyves öveknek olyanféle a rendeltetésük, mint a földről a törzsön felmászó kártékony rovarok ellen a gyümölcsfákra szerelt enyvyűrűk. De ugyan mit védhetnének az enyvyűrűk a kakukszegfű? Bizonyára a virágmézet a hivatlan látogatók ellen. A megfigyelések ezt a magyarázatot nem igazolták. Úgy látszik, az enyvképződés a szegfűfélék anyagcsereforgalmához tartozik; csak úgy tudják lebonyolítani anyagcseréjüket, hogy enyvot választanak ki.

A nyár legszebb réti virágai között is előkelő hely illeti meg a nárciszokat. A nyirkos rétek virága a dunántúli tájakon a sáslevelű-nárcisz (*Narcissus angustifolius*), ez szépségben a kerti költői-nárcisszal vetekedik. Felfedezője hajdan a nárciszok közé sorolta az Alpok alján és a Bakonyban honos sásliliomot (*Hemerocallis flava*) is, ez szintén a nyirkos rétek növénye. Nevezetessége,

hogy első olyan virágunk, amely magyar földről került a kertekbe és magyar kertből indult világhódító útjára.

Nyár derekán sem dísztelen a rét. Ha más nem, egy-két fészkesvirágzatú, javában nyíló növény mindig akad a nyári réten is. A nyár a búzavirágok, bogáncsok időszaka. A réteken számtalan a búzavirág, ezek azonban nem kékek, amilyen a vetési-búzavirág, hanem ibolyaszínűek. A mi réteinken a legelterjedtebb fajok egyike a magyar-búzavirág (*Centaurea pannonica*). A száraz rétek, puszták virága. Egész nyáron virágzik, szerény, kedves virágfészkeit még ősz elején is gyakran látjuk.

A virágdísz ősszel sem hiányzik a réten. Már nyár végén kezd virágozni az őszi-kikircs (*Colchicum autumnale*) és virágzása eltart őszi derekáig. Miként a réti virágok általában, az őszi-kikircs is tömegesen nő, virágaival valósággal ellepi az őszi pázsítót. A magyar növénytájakon leginkább a hegyi réteken gyakori. Az őszi kirándulók boldogan szedik bokrétába, pedig sokan tudják, hogy a kikircsre is illik a költő szava: »szép, de veszedelmes«. A nagyon mérges növények közé tartozik. Szerencsére a kikircsbokréta nem kerül az emberrel olyan szoros kapcsolatba, hogy mérge árthatna neki.

A téli fagyban eltűnik a rétekről a virágdísz. Ilyenkor a pusztai és az örökzöldrétek nagyon különböznek egymástól. A pusztai rétek elszáradt levelek bundájába burkolóznak, ezért szürkebarnák. Ellenben a vízhiányban nyáron sem szenvedő, kövértalajú rétek továbbra is zöldek maradnak. Ezért mondják ezeket a réteket örökzöldeknek. Nálunk a cserjésekben, erdőkben nagyon kevés az örökzöld növény, a

magasabbakat, kivéve a kemény fenyőket, a fagyos téli szelek kiüldözik. A kövér réteken azonban az örökzöld pázsítfűvek és a sások télen is védettek és hirdetik az élet szent hatalmát.

Magyar-búzavirág (*Centaurea pannonica*) Tahin. Nadler Ferenc f. felvétele.

MADÁR VAGY EMLŐS?

Irta: Éhik Gyula dr.

»A csőrös-emplősök tojásokat raknak« jelentette távirattal Caldwell 1884 szept. 2-án Montrealba.

»Tojást találtam az élő hangyászsün erszényében« mondta Haacke ugyanaznap a délaustráliai királyi társulat ülésén.

Caldwell később így mondta el a csőrösemlőstojás felfedezésének történetét: »Augusztus 24-én olyan kacsa-csőrű emlőst lőttem, amely az első tojást már lerakta, a második tojás pedig kitért mirigyének kivezető nyílásában volt.« Csak augusztus 29-én táviratozott *Liversidge* egyetemi tanárnak, hogy továbbítsa a felfedezés hírét Montrealba.

Haacke is leírta felfedezésének történetét. »1884 augusztus havában egy hangyászsünpár jutott birtokomba. Néhány hét múltán olvastam *Gegenbaur* meg-

jegyzését a nőstény hasának félhordalajú redőjéről. A kérdéses redőt, amelynek mélyedésébe a tejmirigyek járatai nyílnak, *Owen* már régesrég leírta, *Gegenbaur* azonban ezt a mélyedést a töményszeszben eltett állatokon hiába kereste, ezért elhatároztam, hogy az élő állatokat fogom megvizsgálni. Szolgám megragadta a nőstény hangyászsünöm lábát s a levegőben tartotta, hogy az állat hastájékat megvizsgálhassam. Az *Owen* által leírt redőt ugyan nem találtam meg, hanem találtam helyette akkora erszényt, amelyben egy nagy zsebóra is elfért volna. Csak állatbúvár képzelheti el, milyen nagy rémület fogott el, amikor az erszényből egy tojást vettem ki. Ez a tudományos körökben legelsőnek bemutatott emlőstojás, az anyaállattal együtt, az adelaidi múzeum gyűjteményében ma is látható. A váratlan lelet

Kakukszegfű (*Lychnis flos-cuculi*) Tahin. Nadler Ferenc f. felvétele.

annyira zavarba ejtett, hogy a véletlenül megszorított tojás héja ujjaim között beszakadt.»

Hogy ki győzött a nemes versenyben, a német vagy az angol, azt bajos lenne eldönteni, mert munkájuk eredménye egy napon került a tudományos körök elé. Nem is csodálatos, hogy az angol irodalom *Caldwell*-t, a német irodalom *Haache*-t emlegeti ezzel kapcsolatban elsőnek.

Vajjon olyan nagy dolog volt-e annak idején *Caldwell* és *Haache* felfedezése? Bizony nagy, mert addig tojásrakó emlősöket nem ismertünk. Addig azt hittük és vallottuk, hogy tojást csak madár és hüllő tojhat.

Ez az állattani szempontból óriási jelentőségű tojás azonban — ami nagyságát illeti — igen jelentéktelen, kisebb az egyfilléresnél. *Haache* a hangyászsün erszényéből 15×13 milliméteres tojást szedett ki, a fillér átmérője 17 milliméter. Ennél a veréb is nagyobb tojást tojik, holott csőrösemelőseink aránylag nagyok. Hogy ilyen feltűnő apró tojásokat tojnak, annak nagy oka van.

Az aránylag mindig nagy madártojásban sok a tartalék tápanyag. A kotló madár testi melegségének hatására a tojás belsejében megindul az élet, a csíra nő, magzattá fejlődik. A fejlődő csíra, amíg nem lesz belőle madár s amíg nem bújik ki a tojásból, táplálkozik. Miből táplálkozik? A tojásban felhalmozott tartalék tápanyagból. Ezért nagy a madártojás.

Nem ilyen a csőrösemelősök tojása; ez kezdetben igen kicsi és lerakásig az anyaállat testében nemcsak tovább nő, hanem közben a tojás héjába zárt petesejt is magzattá fejlődik. — Hihetetlen — rázzuk fejünket, mert eddig nem hallottunk növekedő tojáról, pedig ebben az esetben ez a valóság.

Nagyon érdekes, hogy a csőrösemelősök tojáshéjának fejlődése éppen úgy két szakaszra osztható, mint a madaraké és a hüllőké. Nevezetesen először a kétrétegű héj alakul ki, ez megfelel a madártojás hártájának. A csőrösemelősök tojásának ez a héja együtt nő a petével és ezen a héjon át hatol a tojásba az a tápláló folyadék, amelyre a növekvő petének, helyesebben a tojásban fejlődő magzatnak, szüksége van. A tojáshéj harmadik rétege csak jóval később kezd lerakódni és csak a tojásrakás idejére alakul ki teljesen. Kezdetben ez a harmadik réteg is átteresztja a tápláló folyadékot és csak később lesz át nem eresztővé; akkor viszont a pórusok alakulnak ki, s ezeken át a lélekzés válik lehetővé. A kacsacsőrűtojás meszes harmadik rétegének megfelel a madártojáshéj meszes rétege.

Valahol olvastam, hogy már az is csodálatos, hogy a zsiráf és a bálna, a denevér és a majom, az elefánt és az egér mind emlős állat, és így a gerinceseknek ugyanabba az osztályába, az emlősökhöz — Mammaliákhoz — tartoznak. Még csodálatosabb, hogy oda tartoznak az előbb említett tojásrakó csőrösemelősök is. Vajjon mi köti össze a felsorolt és a fel nem sorolt élő és a sokezer eddig ismert, de már kihalt emlős állatokat, mi jellemzi őket?

Minden emlős állat szőrös. — De a bálna csupasz — mondhatná valaki. S ez így is van, de a fiatal bálna orrán néhány bajuszszál, mint az egykori szőrruha maradványa ma is látható. Tehát nincsen olyan emlős, amely-

nek nincsen vagy nem volt szőre. Az emlősöket az emlő, helyesebben az a mirigy is jellemzi, amelynek váladéka az újszülöttet táplálja. Az emlősök testüregét a rekeszizom két részre osztja. Az emlősök alsó állkapcsa egyetlen csont, a fogakat viselő dentale vagy fogacsont.

De álljunk csak meg egy percre, mert az alsó állkapocs szerkezete a gerincesek többi csoportjára is jellemző és a gerincesek megkövesült maradványait nem egyszer csak ezen az alapon lehet pontosan meghatározni. A kétélűek, hüllők és madarak alsó állkapcsának még több a csontja. Ezek közül a fogacsont, a dentale kiválik a többi közül, a törzsfejlődéssel fokozatosan nagyobbodik, s végül az emlősöké önállóan ízesül a koponyával. Az alsó állkapocs többi csontja a törzsfejlődéssel fokozatosan kisebbedik, eleinte még a dentale és koponya közé préselt, de később onnan is kiszorul és hatalmasan megnövekedett fogacsont elöl szerényen visszahúzódik a fülbe s ott hallócsontokká alakul át. Így kerül az emlősfülbe az illő és a kalapács. A hüllőknek mind a két hallócsontja még az alsó állkapocshoz tartozik. Ez a szerkezet okozza, hogy az emlős tökéletesebben hall, mint a hüllő.

Az összes emlősbélyeg felsorolásával nem akarom megismételni a tankönyveket. Úgy is tudjuk, vagy legalább is gondolhatjuk, hogy minden emlős-szervnek van valamilyen különös, jellemző sajátága. Elégedjünk meg

most annyival, hogy emlőseink szőrösök és alsó állkapcsuk egy csont. Az ember hajlandó volna ehhez azt is hozzátenni, hogy az emlő is jellemzi őket és azt is, hogy eleven szülők. Mert köztudomás szerint a tojásrakás a madár dolga és amit kevesebben tudnak, tojást rak a legtöbb hüllő is. Nevetségesen furcsa, bolondos gondolat, hogy a telén fészket rak és tojást tojik. Közismert emlőseink nem tehetnek ilyent, mert eleven szülők. Csak a húsvéti levelezőlapokon látjuk a nyuszi mellett a tojásokat. Jól tudjuk, hogy ezeket a tojásokat is a becsületes házityúk tojja.

A világ félreeső zugában, Ausztráliában és Tasmániában mégis él alig félméteres olyan kis emlős, amely tojásokat tojik. Ezt a csodálatos kis jószágot tudományosan *Ornithorhynchus*-nak — ami madárcsőrűt jelent — magyarul kacsacsőrű-emlősnek nevezzük, mert lapos csőre olyan, akár a kacsáé. Kacsacsőrű, de nem hápog, tojásrakó, de nem madár. Emlős mert szőrös, mert alsó állkapcsa csak egy fogacsont, a dentale.

Honnan örökölte ez az emlős ezeket a kivételes, bámulatos tulajdonságokat? A legelső emlősök, a földtörténeti középkor homályosan ismert elején, hüllőktől származtak. A kihalt hüllő-elődök tojásrakók voltak és nagyjában a ma élő hüllők is azok. A tőlük származó legelső emlősök is csak tojásrakók lehettek. Nyilván onnan van az örökség, hiszen, miként látni fogjuk, a kacsacsőrű emlős csak emlősruhába bújtatott hüllő.

(Folytatjuk.)

Őszi-kikirikics (*Colchicum autumnale*) a Pili-hegységben, Pilisszentlászló mellett. Nadler Ferenc f. felvétele.

MADARAKRÓL

Rovatvezető: **Vasvári Miklós dr.**
a M. Kir. Madártani Intézet főadjunktusa.

NÁDASAINK ALAKOSKODÓ MADARA, A POCGÉM.

Írta: **Homonnay Nándor dr.**

Hazai nádasaink egyik legközönségesebb madara a pocgém (*Ixobrychus minutus L.*). Helyben nem válogatós, csak a nádírigó igénytelenebb nála. Ezzel a két madárfajjal minden kisebb-nagyobb nádas területen találkozhatunk, mert életfeltételeiket ezeken a helyeken mindenütt megtalálják.

A pocgém főképpen a folyómenti nádasokban szeret megtelepedni; ott a leggyakoribb vízimadár. A nagy-kiterjedésű nádrengetegekben nem kerül olyan gyakran szemünk elé, mert ott rejtettebb az életmódja és felrebbenteni is nehezebb. Költés idején gyakran hallatja

rekedt hangját. A kubikgödrök nádasából sem hiányzik. Ez az életterületmódjának különösen megfelel, mert az ilyen helyeken bőségesen megtalálja táplálékát.

Ez a legkisebb hazai gémfajunk életmódjában és szokásaiban nagyon különbözik a nagyobb termetű többi gémtől. Összes hazai gémfajunk valamennyire alakoskodik, de egyik sem tud ennek a kistermetű madárnak művésztévé növekedett alakoskodó készségén túltenni. Ebben a hasznos tulajdonságában környezetéhez jól alkalmazkodó agyagsárgás színe is segíti. Bizonyos távolságról még a figyelésben gyakorlott ember szeme sem veszi észre, mert színe egybeolvad a nádtorzsok vagy nádszálak színével. Mozdulatlanul vár, amíg magáról a figyelmet eltereli. Az alakoskodásnak olyan kitűnő mestere, hogy szélben hosszúra nyújtott nyakával és testével a nádszálakkal együtt inog. Ha a nádasban csónakkal haladunk, a halászó pocgém legtöbbször nem is menekül, hanem valami zsembék vagy nádszál mellé áll és testét kinyújtva, mozdulatlanul várja meg a csónak távozását. A hímek élénk fekete hátukkal és tarkójukkal még így is feltűnnének, ezért úgy segítenek magukon, hogy a csónakot állandóan figyelik és mindig úgy fordulnak a szemlélő felé, hogy a nádas színezetéhez jól illő hasoldaluk a figyelő felé essék.

Fészket nádcsomóra vagy valami bokortermetű fűz tövébe, a nádas igen sűrű és sötét részébe építi. A többi gémtől eltérően sohasem tömörül fészkelő telepekbe. Ahol sok pocgém költ, ott egyik fészket a másiktól

Alakoskodó pocgém. A szerző felvétele.

30—40 méternyire van. Egy-egy pár más gémtelpekre is telepszik. Fészket egy alkalommal a vörösgém fészke alatt találtam. A nádszálakból, nádlevelekből és gyékényszálakból hevenyészett fészkébe öt-hat-hét hófehér, galambtojásnagyságú és hozzá hasonló tojást rak. A költés tizenhat-tizennyolc napig tart. A kikelt fiókák az első napokon igen gyámoltalanok, testüket narancssárga árnyalatú, rozsdába hajló pihetollak fedik. Az ilyen fiókákon a madár néhány napig úgy ül, mintha tojásai volnának. Amennyire tehetetlenek az első napokon, annyira önállóak, amikor kissé felseperednek. Ebben a korban, ha feljűk közeledünk, azonnal elhagyják fészkeiket, a nagyobbak nádszárlól-nádszálra kapaszkodva menekülnek, a kisebbek pedig a nádtörmelékebe bújnak. Ha a fiókák elfáradnak, vagy valami okból nem tudnak tovább menekülni, elkezdik az alakoskodást; ez már ebben a korban is igen hasznos képességük.

Amikor az öreg madarak fiókákat nevelnek és fészkeikre vissza akarnak térni, előbb kissé távolabb tőle, a nádszálak tetejére szállnak és egy ideig fészkeik környékét onnan figyelik. Bizonyos idő elmúltával leereszkednek a víz fölé és a vizen úszó növényi törmeléken lépkedve sétálnak, néha gyorsan futva osonnak fészkeikhez.

A fiókákat a hím és a tojó felváltva eteti. A kicsinyek nyakukat kinyújtják és csőrüket kítátják. A szülőmadár csőrét nyitott szájukba dugja és a hozott táplálékot beleökrendezi. Ha váratlanul lepjük meg őket, a fiókák összehúzott nyakkal és nyitott csőrrel erőlködnek és félelmükben gyakran a nyolc-tízcentiméteres halat is visszaökrendezi. Ily módon könnyítenek magukon, mert tele beggyel nehezebben tudnak menekülni. Ebben nagyon hasonlítanak a nagyobb gémfajokhoz, mert azok, ha valami nem várt meglepetés éri őket, táplálékukat szintén kiökrendezi.

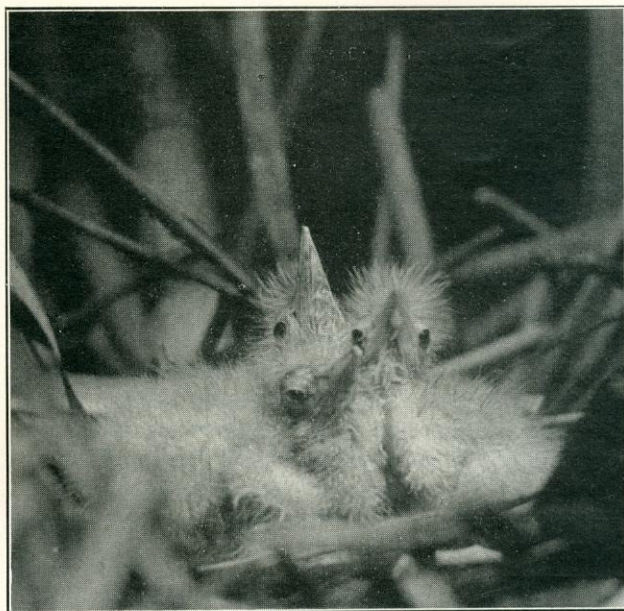
Amikor a fiatalok már jó tollasak, önálló életet kezdenek. Nagyujjú lábukkal két-három nádszálát összefognak és ügyesen mászkálnak a nádban. Nap-szállatkor az iszapos-hínáros nádas részekre is kiülnek, ott a fejlettebbek már önállóan keresik meg táplálékukat.

A legkülönbözőbb vízi állatokat is megeszik,*) megfigyeléseim szerint azonban fiókáikat főképen halakkal táplálják. Néha akkora halat is fognak, hogy alig tudják

*) Vizsgálataim eredménye szerint a pocgém — különösen az idősebb példányok — táplálékában kevesebb a hal, mint a vizek gerinctelen lakója.
Rovatvezető.

Nádszálakra kapaszkodó pocgém. A szerző felvétele.

Néhánynapos pogémfiókák. A szerző felvétele.

lenyelni. Ilyenkor a zsákmány akárhányszor félóráig is kilóg csőrükből, amíg végre nagy erőlködéssel le tudják gyömöszölni. Karcsú nyakukat, helyesebben nyelöcsövüket az ilyen nagy zsákmány két-háromszorosára kitérítve és mulatságos látvány, amikor a madár erőlködve igyekszik továbbítani a gyorsan emésztő gyomor felé. Ha a madarat nagy hal nyelése közben lepjük meg, néha percekig nagy sietséggel erőlködik, amíg ki tudja ökredezni menekülésben akadályozó terhét.

Etetni készülő him pogém. A szerző felvétele.

A pocgém nádasainknak igen népszerű madara. Ezt legjobban az a sok helyi név igazolja, ahogyan a halász vagy a különböző vidékek lakossága nevezi. Gyakori népies nevei: nádigém, kisbölömbika, vaszkagém, nád-mászó, fakutya, kabak, pulyagém, büdöspanna, kákabíró. Egész Európában honos, de leggyakoribb a mérsékelt égövön. Vonuló madár, a többi gémtől eltérően hozzánk későn érkezik, az elsők április elején, legnagyobb részük azonban csak április végén. Ősszel későn, nagyrészt októberig távozik el tőlünk. A telet Észak-Afrikában tölti. Gyakran nálunk is telet. Nádi élete olyan, hogy néha még sebesülten is meg tud élni. A nálunk telelők legtöbbször sebesült példányok.

Nyár vége felé nádasaink madáréletének egyik lelevelenebb faja. Ilyenkor a felcseperedett fiatalokat helyenként tömegesen figyelhetjük meg. Itt is, ott is láthatunk alacsonyan repülő pocgémeket, amint egyik halászó területükről a másikra vonulnak át. Amikor a vízi vadász réce után gázol, gyakran kel szárnyra előtte a pocgém és a kezdő vadászok, sajnos, sokat lőnek le belőlük. Nehézkesen és aránylag lassan repül, ezért lelövése könnyű feladat és csak kezdő vadásznak, vagy vasárnapi puskásnak lehet mulatsága.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Sípszóra táncol-e a pápaszemes-kígyó? Talán egyetlen kígyóbűvölőt ábrázoló képen sem hiányzik az indiai sípok valamelyik fajtája, mint a kígyótáncoltatás sok esetben valóban hátborzongató mutatványának egyik elmaradhatatlan kelléke. Nem csoda tehát, ha az európai ember úgy véli, hogy legelsősorban a sípszó, illetve a zene bűvöli meg a kígyók legmérgeesebb fajainak egyikét, a kobrát és készletet természetét megtagadó mozdulatokra.

Előre kell bocsátanunk, hogy keleten a kígyóbűvölésnek több módja dívik, mert mi sem természetesebb, mint hogy a mester egyéniségétől is sok függ. Ezenkívül a mesterek érthető módon mind arra törekednek, hogy mutatványuk mennél meglepőbb, közönséges halandó számára érthetlenebb legyen, sőt lehetőleg »természetföltöti« színben tűnjék fel.

A mutatványnak a következő lényeges mozzanatai vannak:

Amikor a kígyó a felnyitott kosárból kimászik, a mester kis pálcikájával gyengén megüti. A hulló ezt támadásnak véli és védekezésre készülve, testének mellső részével felemelkedik. Izgalmanak jele az is, hogy első bordáiból néhányat szétmereszt, ennek következtében »nyaka« ellaposodik. Ilyenkor tűnik fel a pápaszemes rajza is. Meg kell jegyeznünk, hogy a pápaszemes-kígyó vagy kobra jellegzetes sajátja, hogy nagyobbtermetű ellenféllel szemben — ilyenek minősíti az embert is — mindig habozva készül a támadásra; erre vall teste mellső részének felmeresztése és fejének ide-oda mozgatása. Egész viselkedése aggodalmát fejezi ki. S hogy ez csakugyan így van, kiténik abból, hogy valahányszor kisebbtermetű gerincest — például patkányt vagy békát — készül megtámadni, sohasem emelkedik fel és nem meresztí laposra nyakát. Másfelől hasonló nagyságú más mérges kígyók ilyen pálcáitást azonnal »odavágás«-sal, vagyis villámgyors marással viszonzanak.

A kígyóbűvölő további teendője tehát az, hogy a felbosszantott, de aggodalmaskodó hullót orránál fogva

vezesse, a sípot szájába véve, de sípolás közben ütemesen ide-oda mozogva, a kígyó figyelmét a sípra irányítsa. Ismételten hangsúlyozzuk, hogy nem a zene, hanem a hangszer hullámosan tagolt mozgása a fontos. Mi sem bizonyítja ezt világosabban, mint az, hogy Luxor leg-híresebb kígyóbüvölője, *Moussa* sejk síp helyett csak mutatójúját mozgatja a kígyó orra előtt ide-oda. A hulló az ujj mozdulatait vagy akár az ide-oda mozgatott sípot azért követi fejével, hogy alkalmas pillanatban belé-marhasson. A mester erre természetesen sohasem ad alkalmat.

Mindebből nyilvánvaló, hogy a kígyóbüvölésnek az a komolyabb fajtája, amikor a mutatvány nem a méreg-fogaitól, esetleg méregmirigyektől megfosztott kobrával történik, valóban halálos veszedelemmel jár. A büvész ujjának egy elkésett vagy elhibázott mozdulata módot adna a kígyónak a marásra. A mester hidegvérének és biztos szemének sikere, hogy a folyton marásra készülő kígyót állandóan feszültségben tartja, minden figyelmét a mozgó ujjra rögzíti, s ezalatt az állatot másik kezével megsímogathatja, karjára tekerheti.

»Ez tehát a rejtély nyitja« írja az egyik orvosi megfigyelő. Kellékei egy érzékeny kígyófaj, valamint egy közeledő tárgy állandó, ütemesen hullámos mozgása, amely a kiszámított odavágást bizonytalanná teszi, illetve a kígyó marási szándékát pillanatról-pillanatra elodázza.

Csak a zenének nincsen semmi szerepe ebben a veszedelmes mutatványban.

Gaál István

Emlősök öröklődő szörtelensége. A »Journal of Heredity« című amerikai folyóirat 1937 évi egyik számában *Kislovsky D.* »Inherited hairlessness in the goat« cím alatt a kecske öröklődő szörtelenségét ismerteti. Rendes szörzetű nőténytől és ismeretlen hímtől igen gyéren szörözött hím gida származott. Ennek a gidának a szöre azonban később teljesen kinőtt. Ekkor az anyjával párosították s ennek eredményeképpen két gida született; az egyik rendes szörzetű, a másik szörtelen volt. A két gida súlya, amikor megszületett, körülbelül egyenlő volt, de később a csupasz állat hiányosan fejlődött és kéthónapos korában elpusztult, addig pedig rendes szörzete nem nőtt.

Ezt az öröklésmentet a következőképpen lehet a legegyszerűbben értelmezni: A dús szörzetű anyakecske csak külsőleg volt szabályos szörzetű, a »csupaszág« bélyege, egyelőre láthatatlanul, valószínűleg szervezetében rejtőzött. Az ilyen szervezetet az örökléstudomány *heterozygota*-nak nevezi. Az említett rejtett bélyegű anyakecskében a »szörösség«-tulajdonság nem engedi érvényesülni a »szörtelenség«-tulajdonságot. A gyér szörözettel született apakecskében, legalább is fiatal korában, látható volt a »szörtelenség«-bélyeg, ennek későbbi átváltozása »szörösség«-bélyeggé meglepő jelenség. E két kecske keresztezése alkalmával véletlenül olyan ivarsejtek is egyesültek, amelyekben a »szörtelenség«-tulajdonságkezdemény — a *gén* — megvolt, és ennek eredménye lett a korán elpusztult csupasz ivadék.

Ugyancsak a Journal of Heredity 1938-as évfolyamában *Letard E.* »Hairless siamese cats« című cikkében olvasunk egy szörtelen sziámi macskáról. Ez valamennyire hasonlított ahhoz az állítólagos kutya-macska keverékfajhoz, amelyet »A Természet« 1938. évi januári számában »Néhány újabb mutációs változás« című közleményemben ismertettem. A szörtelen macskát egy rendes szörzetű sziámi macskapár utódai között észlelték,

minden kölykezés alkalmával született ugyanis egy vagy két szörtelen macska is. Ebből nyilvánvaló, hogy a külsőleg rendes szörzetű sziámi macskapárnak mind-egyik tagja magában hordozta a »szörtelenség«-tulajdonságot. Ha ugyanis a szörtelen kölykök egyik szülőjét párosították rendes szörzetű más sziámi macskával, vagy ha magát a szörtelen ivadékot párosították rendes szörzetű más sziámi macskával, sohasem származtak szörtelen utódok. Ellenben két szörtelen macska keresztezéséből csak szörtelen kölykök születtek. Ily módon egy szörtelen macskafajtát lehetett kitenyészteni.

A szörtelenséget — mint öröklődő rendellenességet — sok más emlősön is, például egéren, patkányon, szarvasmarhán, juhon, kecskén, disznón, lovon észlelték. A szörtelenség gyakran váratlanul, ismeretlen okokból, a szervezet mélyreható belső változásának eredményeképpen mutatkozik, azután mint öröklődő bélyeg állandósul. Az ilyen természetű változásoknak *mutáció* a tudományos nevük. Ismerünk azonban olyan szörtelenséget is, amely ma bizonyos állatfajoknak megszokott tulajdonsága, és valószínűleg évmilliók alatt fokozatosan, meghatározott külső körülmények hatására fejlődött ki. Ilyen valamennyire gyér szörözötű állatok a cetek, az elefánt, az orrszarvú, a viziló, a rozsmár. A cetek és a rozsmár szörhiánya a vízi életmóddal, az elefánté és az orrszarvúé pedig a meleg éghajlattal függ össze.

Még megemlítjük, hogy kóros esetekben az embernél is ismeretes a csaknem teljes szörhiány.

Regős József

A konyhasó sokféle használhatósága. Az egyetlen ehető ásványnak, a konyhasónak az ember háztartásában olyan nagy és fontos a szerepe, hogy szinte azt hisszük, csupán táplálékunk ízesítésére, illetve szervezetünk szükségletének kielégítésére való. Hiszen közismertek azok az ábrázolások, amelyek az átlagos emberi életen végig elfogyasztott sómennyiségnek az ember-test méreteihez való arányát szemléltetik. Ám, ha kissé nyomon kísérjük a sóbányákból vagy az egyes tengerparti sófőzőkből forgalomba kerülő konyhasótömegeket, meglepődve látjuk, hogy alig lehet ipari nyersanyag, amelynek gyakoribb a felhasználása.

A vegyi ipar úgynevezett »kiindulási anyagait«, a sósavat, marólúgot, szódát, klórgázt, nátriumfémek közvetlenül konyhasóból készítik. A bőrpar szempontjából szintén nélkülözhetetlen, mert egyebek között a finomabb szörmék cserzéséhez és kikészítéséhez okvetlenül szükséges a só. Ősi szere továbbá a tartóssá tevésnek — konzerválásnak — is. A tömeges halfogást, illetve a halhús eltartását jórészt a konyhasó teszi lehetővé. A sonkapácolás révén mindenki tudja, hogy a hús eltevésének legfontosabb módszere a »besózás«.

Az állatgondozásban szükséges »sózás«-t csak érintve, hangsúlyoznunk kell, hogy a konyhasónak, kivált a szappan-, cellulóze-, festék-, olajgyártás terén, sőt a dohány-, agyag- és szövetiparban is nagy hasznát veszik; egyrészt a nyersanyag tisztítása, másrészt a melléktermények készítése fogyaszt tekintélyes sómennyiséget. Avatatlanként arról sem tudnak, hogy a kohóipar sem nélkülözheti a sót, mert az ezüst-, valamint a rézércet konyhasó adagolásának közbeiktatásával olvasztják ki. A bányászásban is szerepel a só. Ahol ugyanis a széntelepeket sűrűen váltogatják agyagpala (szénpala)-rétegek, és a darabosan napfényre kerülő bányatermékben nagyon vegyesen van kőszen és pala, a kettőt

bizonyos sűrűségű sósvíz válogatja szét. A könnyebb szén ugyanis úszik a vízen, a pala pedig a fenékre süllyed.

Végül meg kell említenünk a sóprizmának — vagyis a háromélű sóhasábnak — azt a tulajdonságát is, hogy a rövidhullámú sugarakat jobban töri, mint a hosszabb hullámúakat. Az olcsó kősóprizma tehát sikerrel versenyez a drága mészpát- vagy kvarzprizmákkal.

Mindezt abból a szemszögből említjük meg, hogy az aknaszlatinai sóterület visszakapcsolásával milyen sokoldalúan használható bányatermékkel lettünk gazdagabbak.

Gaál István

A mészkezelés értékesítésének legkülönösebb módja.

A mészkezelés világszerte elterjedt mivolta és messze az ókorba visszanyúló múltja a mészkezelés használatosságának és értékének beszédes bizonyossága. Félreértések kiküszöbölésére meg kell jegyeznünk, hogy ezúttal csupán a közönséges, tömött mészkezelés gondolunk, nem pedig átkristályosított fajtájára, a márványra. Mert nálunk szinte idegenül hangzik, ha a mészkezelés különösebb értékességéről szólnak, hiszen ez a kőzetfaj hatalmas hegyvonulatok anyaga.

A cement feltalálása óta a mészkezelés nálunk is nagyot lendült, de fontossága még ma is nagyon elmarad az Ázsia déli és délkeleti részében megállapítható szerepe és fontossága mögött. Elő- és Hátsó-Indiában, valamint a Szunda-szigetvilágban a bennszülöttek között ugyanis nagyon elterjedt a bételrágás. Még a maharadszák is hódolnak ennek a divatnak vagy... szvendélynek. A bétel pedig falevélbe csomagolt bételdió, szegfűszeg és égetett mész keveréke. Főalkatrésze a mész, mert minden csomagocskában legalább egy gramm égetett mész van.

Lássunk csak egy kis számvetést. Ha csak Elő-Indiára gondolunk, ahol hat-nyolc éves kortól fölfelé jóformán kivétel nélkül minden bennszülött élvezi a bételt — ezt különben egészségesnek tartják és vannak, akik naponta tizenkét csomagot fogyasztanak el — az átlagszámítás kedvéért fejenként csak napi egy gramm mészfogyasztást véve alapul, kiderül, hogy Indiában 350 tonna égetett mész fogy el, ami naponta 700 tonna mészkezelés felel meg. Ez bizony jelentős mennyiség, ami kivált akkor domborodik ki, ha megemlítjük, hogy Indiában és éppúgy a környező területen aránylag kevés a mészkezelés. Ennek igazolására elég arra utalnunk, hogy ott egy kosár — körülbelül 25 kiló — nyers mészkezelés 40 magyar fillérért árusítanak. Ez az ár nagyon mondható, mert ugyanott az élelmiszerek sokkal olcsóbbak mint nálunk.

Gaál István

Hallhatjuk-e a fű növést? Jóformán csak komolytalan szinezettel kockáztattuk meg azt a mondást, hogy »olyan nagy a csend, hogy a fű növést is meghalljuk.«

Nos, ennek a tréfás mondásnak ma már komoly értelme lehet. Az emberi fül közvetlenül nem alkalmas a nagyon gyenge hangok érzékelésére. A bajon azonban könnyen segít a műszaki tudomány. Nem kell egyebet tennie, mint nagyon érzékeny hangerősítő készülék segítségével lemezen rögzíteni azt a nagyon finom zörejt, amelyet a rügy vagy bimbó kipattanása okoz. Az ilyen életnyílvánulások okozta parányi hullámok nyomot hagynak az érzékeny lemezen. Ezerszeres megnagyításuk pedig ma már semmi különösebb nehézségbe nem ütközik.

A rügy fakadásának hangját a megfigyelők a gázegő meggyújtása alkalmával hallható hanghoz hasonlítják, ezt azonban vékony sívítás előzi meg.

Gaál István

KÖNYVEKRŐL

Hubert Behr: *Waidwerk um silbergraue Hirsche.* J. Neumann-Neudamm kiadása; 282 oldal, 74 fényképpel. Ára 5.80 Márka.

Az utóbbi időben megjelent vadászati könyvek közül talán ez a kötet érdemi meg leginkább a magyar vadász-társadalom figyelmét, mert a szerző néhány évig vadászott hazánkban szarvasbikára és művének első részében magyarországi élményeit írja le. A második rész kárpáti vadászkirándulásairól szól.

Hubert Behr-t magyarországi és erdélyi vadászatai egyaránt elbűvölték, mert elég eredményesek voltak mind Dunántúl, mind Erdély legszebb vidékein.

Érdekes, hogy tulajdonképpen mi csábítja a német vadászokat a Kárpátokba és a Kárpátok medencéjébe. *Behr* őszintén bevallja, hogy nálunk még lehet a szép és nemes értelmében vadászni, ellenben Németországban a vadászat megszűnt, ott csak »az előírt lelővéseket teljesítik«.

Ebben az egyszerű mondatban a valóságnak megfelelően jut kifejezésre, hogy az új német vadászati törvény megalkotása óta miért veszett el a vadászat varázsa. *Behr* is hangsúlyozza, hogy a német vadászati törvény remek alkotás, s a német viszonyok ezt a törvényt bizonyára meg is kívánták. De a román vadászati törvény, amely eredetibb alkotás, és köztudomás szerint a német vadászati törvény mintája volt, nem szünteti meg a vadászat varázsát, ahogyan azt a német törvény teszi!

Hubert Behr Magyarországon és Romániában — miként azt a könyv címe is megmondja — főképen szarvasbikára, de Erdély havasain zergére és medvére is vadászott. Cserkészeteit közvetlenül, őszintén írja le. Noha nem szól életveszélyes kalandokról, a könyv mégis annyira érdekes, hogy nem szívesen tesszük le. A fényképek igen csinosak és szemléltetőek. Vadásztársainak *Hubert Behr* könyvét igen melegen ajánlhatom.

Boroviczény Aladár

ÁLLATKERTI HÍREK

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

Betanított fiatal örvösmedve. Az állatkert vadállatainak egy része nemcsak megszeli, hanem olyan mutatóanyagokat is végez, amelyeket rendszerint csak cirkszokban lehet látni.

Az állatok foglalkoztatása minden állatkert igen fontos feladata. Célja egyrészt a közönség szórakoztatása, másrészt az állatok egészségének gondozása. Kevesen tudják, pedig különösen a majmoknál lehet jól megfigyelni, hogy az állatok is unatkoznak. Ha többen vannak együtt, valahogyan még eljátszanak egymással, de ha valamelyik magára marad, sokszor bizony egészségének ártó dolgot művel. Az állatok megmozgatása, izommunkára ösztökélés egyébként is elsőrendű feladat, mert az állandóan egyhelyben ülő, semmittevésben élő állatnak nincsen étvágya, szervezete gyengül és ellenállóképessége annyira csökken, hogy könnyen lesz áldozata minden állatkert

A kétféle járó örvösmedve. Haller László dr. felvétele.

rémének, a tüdőbajnak. Különösen fontos azoknak az állatoknak testgyakorlása, amelyeknek szűk a férőhelyük s ezért mozgási lehetőségük korlátozott. A fejlett állatok még jobban megvannak kisebb ketrecekben is, a fejlődő fiataloknak azonban nagy szükségük van sok mozgásra, mert angolkórra is hajlamosak. Ezért a budapesti állatkertben az ápolók minden olyan növendék állattal foglalkoznak, amelynek kevés a mozgási területe. Ezért tanulnak meg a majmok olyan sokféle tornászmutatványt, ezért jár ki a fiatal farkas reggelenként sétálni, ezért játszhat a közönség a fiatal állatokkal és örvösmedvéket is főképen ezért taníttatjuk.

Az örvösmedve kerékpáron. Haller László dr. felvétele.

Az örvösmedvebocs ketrece a majomház egyik oldal-szárnyában van. Amióta vele foglalkoznak, szemlátomást sokat fejlődött és izmosodott, mert nehéz mutatványokat végez. Gyakran kell két lábon állnia, sőt járnia is. Eleinte nem szívesen fogadta a foglalkoztatást, de csakhamar ráeszmélt, hogy jutalomban részesül, ha megteszi, amit tőle kívánnak. Mindig mellette van a két legfontosabb nevelőeszköz, a mézesfazék és a tejesüveg. Ezekért elmenne két lábon a világ végére is és valóban kacagtató látvány, amikor munkaközben is állandóan ezekre a bűvös tárgyakra pislog és nyálát csurgatja. Ámbár még tanulószorban van, már tud kézen állni, bukfencezni, tapsolni és nemsokára megtanul kerékpáron járnia. Kedves és mulatságos mutatványa a »részeg mackó«; ezt tanulta meg legszívesebben. Hátsó két lábán állva,

A »részeg mackó« szerepében. Haller László dr. felvétele.

melső két lába közé kapja a mézes tejjel töltött üveget, nyakát szájába veszi és buzdgón, mohón élvezve, szűrőcsölgeti. Azután megbicsaklik a térde, összerogy, lassan hanyat dül, mint aki már részeg, de az üveget egy pillanatra sem ereszti ki szájából, sőt még fektében is szopja.

Így munkálkodik mackóink naponta a tanulóórákon, de meg is látszik rajta. Egyéves korára utolérte fejlődésben nála két évvel idősebb testvéreit. Finom falatokat remélve, szívesen végzi munkáját, ezzel kedvez ápolóinak és örömet szerez az állatkert látogatóinak is.

Ily módon az állatkert vezetősége is eléri kettős célját, az állatok egészséges fejlődését és a közönség szórakoztatását.

Az idei nyáron pedig a majomház előtti térségen már nemcsak a csimpánzok fognak szerepelni, hanem mackóink is bemutatja majd ügyességét.

Haller dr.

A kecskeméti öreg lúd. Két hónappal ezelőtt Györffy Pál nyugalmazott főjegyző az állatkertnek egy öreg ludat ajánlott fel ajándékba. Igazgatóságunk a ludat — mivel házilúdról volt szó — főképen azért fogadta el, mert már igen öreg volt s az állatkertben életkorára vonatkozó további megfigyelésre kínálkozik alkalom.

A lúd március végén került hozzánk. Mindjárt megállapítottuk, hogy igen idős. Egyik lába béna, másik is

gyenge. Félszemével már nem lát; hályog van rajta. Rossz lábával nehezen jár, keveset mozog, legszívesebben csak üldögél. Mégis jó étvágya van és naponként fürdik.

Kérésünkre a következő adatokat kaptuk róla. A lúd néhai *Tóth Mihály* bugacmonostori gazdasági intéző tulajdona volt. Örökösei *Györffy Pál* tanácsára ajándékozták az állatkertnek. Többen vannak, akik a ludat már régóta ismerték; legérdekesebb *Kovács János* adata, aki most ötvenhároméves, húszéves korában került a gazdaságba, állítása szerint a lúd már akkor élt, tehát eszerint legalább is harminchároméves. De a további emlékezések szerint a lúd 1901—1902-ben bújt ki a tojásból, életkora tehát körülbelül harmincyolc esztendő.

Mivel az »öreg« már igen gyámoltalan és ilyenkor, tavasszal az állatkerti nagy tavon lévő ludak az idegen jövevényeket nem tűrik, a díszrécék udvarán helyeztük el. Ott talán még tovább élhet, mert a kistermetű récék nem zavarják nyugalmát.

Néhány évvel ezelőtt egy idős vadludat, egy liliket kaptunk. Sebesülten került fogságba és gazdájánál tizenhét évig élt. Megjelölése céljából lábára celluloidgyűrűt tettünk, ez azonban, sajnos, elkallódott. Mivel állományunkban több hasonló korú lilik van, megfigyelését nem folytathattuk.

A kecskeméti öreg ludat a récék udvarában könnyen szemmel tarthatjuk és az öregeknek járó gondossággal ápolhatjuk. Ha megváltozott környezetéhez hozzászokik, a házilúd élettartamáról érdekes adatot jegyezhetünk fel.

Szombath

Szelíd fókánk. Az év elején egyik fókánk beteg volt, ezért társaitól elválasztottuk és a rágszálóházban helyeztük el. Ápolója ott külön etette és gondozta. A fókák általában jóindulatú, tanulékony állatok, de sem egymáshoz, sem más állatokhoz nem ragaszkodnak. Könnyösen viselkedtek eddig ápolójukkal is. Ez a fóka azonban hosszú betegeskedése alatt mindjobban ápolójához szokott. Egykedvűségét lassanként az érdeklődés váltotta fel és barátságosabb lett. Gondozója ezt a változást mindjárt észrevette és amikor ráért, foglalkozott vele. A helyes kezelés következtében a fóka meggyógyult és visszakerült a fókatóba. Ápolójához való ragaszkodását és háláját pedig mindúntalan bizonyítja. Társaival nem törődve, egész nap a kerítésnél ápolója közelében tartózkodik, értelmes szemét le nem veszi róla és — akár a hűséges kutya — kíséri a vasrács mentén ide-oda. Ezt a többi fóka csak akkor teszi meg, ha az ápoló kezében a halas vedret látja. Alighogy a tóba került, addig mesterkedett a szikla belsejében, éjjeli tanyájukon, amíg a kerítést egy helyen meg nem lazította. Amikor reggel közeledő ápolója lépéseit hallotta, a résen kibújt és az ajtót kilökte, amilyen gyorsan csak tudott, eléje evickélt. Örömeben rekedten ugatott és körülötte ugrált. Azóta legnagyobb öröme, ha ápolója nyomába szegődhetik és kísérgetheti.

A szárazföldön esetlenül mozog, de szükség esetén tud gyorsan is haladni. A vízből rendszerint egy ugrással a parton terem, a meredek sziklán pedig ügyesen kapaszkodik. A fóka testalkata, végtagja, szőrzete, elzárható fül- és ornyílása mind a víziélethez alkalmazkodott. Úszás közben a gyorsaságban és hirtelen fordulatokban igen nagy mester. Ez főképen akkor szembetűnő, amikor

a tóba hajított tengerihalért versenyeznek. Olyankor csak úgy hasítják a vizet és a jó falatot villámgyorsan kapják el.

Fogságban a fóka tengerihallal táplálkozik, ebből naponként hat-nyolc kilót fogyaszt. Tengerihal híján inkább éhen pusztul, de édesvízi halhoz nem nyúl. A mai háborús viszonyok között, amikor a halászat és a szállítás igen sok bajjal jár, a tengerihal beszerzése intézményünk igazgatóságának sok gondot okoz. Hogy

Az állatkert szelíd oroszlánfókája. *Haller László dr.* felvétele.

a rendszertelen szállításból eredő bajokat elkerüljük, mindig tárolunk néhány hónapra való halat a hűtőházban.

Az állatkertben látható fókák a Csendes-óceán északi részében élő oroszlánfókák (*Eumetopias stelleri Lesson*). Ez az állatfaj a fogságban nem szaporodik, de a sarki tengerekben még annyi van belőle, hogy aránylag könnyen szerezhető. Száma azonban egyre fogy, mert értékes zsirja és bőre miatt kíméletlenül vadásznak rá. Különösen az eszkimók becsülik nagyra, mert minden porcikáját fel tudják használni. *Stokovszky*

**Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem adunk vissza.**

Felelős nyomdavezető: Kurfürst István vezérigazgató
Budapest székesfőváros házinyomdája 1940 — 5110